

Miloš Milošević¹

Fakultet za fizičku kulturu i menadžment u sportu,
Univerzitet Singidunum, Beograd, Srbija
Filološki fakultet, Univerzitet Sinergija, Bijeljina,
Bosna i Hercegovina

791.65.079(049.32)
COBISS.SR-ID 159180553

REKONCEPTUALIZACIJA FILMSKIH FESTIVALA – PRAVILA IGRE

(Nenad Dukić, *Filmski festivali*, Beograd:
SEE Film Pro, 2023)

Najbitniji zadatak modernog vremena jeste da savlada svet slika.

Martin Hajdeger

Filmski festivali kao mesto i vreme okupljanja filmskih radnika i publike, s nesumnjivim umetničkim, formativnim, komercijalnim, i širim društveno-političkim uticajem, jedna su od osobenih pojava druge polovine dvadesetog veka koja već decenijama pobuđuje veliku pažnju kako najšire moguće shvaćene populacije tako i njenih brojnih heterogenih podgrupa. Zbog toga filmski festivali predstavljaju čest predmet interesovanja i analize istraživača iz brojnih disciplina. Ipak, može se uočiti i nedostatak teorijsko-analitičke obrade ove teme, pre svega u domaćim okvirima, koji u priličnoj meri popunjava knjiga dr Nenada Dukića *Filmski festivali* (izdanje Beograd: SEE Film Pro, 2023). Pored same teme, posebnu pažnju kako stručne tako i šire čitalačke publike budi autorovo bogato iskustvo filmskog radnika, novinara, kritičara i istraživača, direktno i indirektno povezano s brojnim domaćim i međunarodnim festivalima. Osnovni tekst knjige sastoji se od šest poglavlja, koja u nizu omogućavaju upoznavanje, opis, sagledavanje, analizu i izvođenje zaključaka o fenomenu filmskih festivala i njihovoj transformaciji i razvoju tokom proteklih sedamdeset godina, ali i postavljanje pitanja kako će se ovaj proces odvijati u budućnosti, odnosno koje će biti njegove naredne etape čak i da li je kraj filmskih festivala izvestan u najskorijoj budućnosti.

U uvodnom poglavlju *Filmski festivali u teorijskim istraživanjima*, dat je pregled dosadašnjih najvažnijih studija iz ove oblasti (koji je u izvesnoj

1 milosmilosevic80@yahoo.com; ORCID iD 0000-0003-2592-451X

meri nadopunjen u predgovoru knjige). Pored pregleda istraživanja dat je i pregled najuticajnijih metodologija korišćenih u obradi problema filmskih festivala, kao i pozicioniranje studije u njihovom okviru. Iz navedenog sledi i određenje filmskih festivala kao multidimenzionih i multikonceptualnih globalnih fenomena kao i osnovnog istraživačkog pitanja kao uzroka, posledica i principa rekonceptualizacije festivala. Na kraju poglavlja kao osnovni pokretači istraživane promene koji će biti u fokusu istraživanja navode se publika, svetska filmska industrija i tehnološko-medijski razvoj, čime je najavljen sadržaj narednih poglavlja odnosno etape analize postavljenog problema.

Drugo poglavlje *Struktura filmskog festivala* donosi detaljan opis osnovnog predmeta istraživanja – filmskog festivala. Analizira se njihov odnos prema kinematografiji, ali i međusobna povezanost i uticaj filmskih festivala, globalnih i lokalnih društvenih kretanja i političkih činilaca. Na samom početku opisan je formativni uticaj koji filmski festivali imaju u nastanku i razvoju „prave“ filmske publike kao i povratni uticaj koji želje i potrebe publike koja se razvija imaju na koncepciju festivala. U nastavku su obrađene teme društveno-političke (zlo)upotrebe filmskih festivala od brojnih interesnih grupa, kulturni imperijalizam vodećih filmskih festivala kao i pravila igre na koja makar prećutno najčešće pristaju svi učesnici filmskog karnevala zvanog festival. U ovom poglavlju, ključni događaji u formiranju i razvoju filmskih festivala usnirani su u značajna događanja filmske istorije i teorije, što čitaocu (bez obzira na predznanje iz oblasti) omogućava jasnije sagledavanje teme i olakšava kretanje kroz nastavak studije.

Nakon opisa i analize strukture filmskih festivala, u poglavlju *Vrste filmskih festivala* data je njihova podela na osnovu takmičarskog karaktera, specijalizacije, geografskog-industrijskog pozicioniranja, kao i obima uticaja koji festival ima. Na osnovu opisane metodologije klasifikacije, filmski festivali su podeljeni na: takmičarske nespecijalizovane festivale, festivale u Severnoj Americi i Indiji, takmičarske i netakmičarske specijalizovane festivale, netakmičarske festivale i kombinovane forme, male festivale – značajna kulturološka iskustva, nacionalne filmske festivale kao i festivale kratkometražnog, dokumentarnog i animiranog filma. U opisu svake od podgrupa date su njene osobenosti u odnosu na ostale grupe kao i ključna svojstva koja na prvi pogled heterogenu grupu festivala vezuje u istu kategoriju. Takođe je dat hronološki pregled razvoja najvažnijih predstavnika svake kategorije, čime se omogućava davanje odgovora na istraživačko pitanje rekonceptualizacije filmskih festivala, makar u domenu opisa i hronologije promene. Prethodno

opisana hegemonija velike trojke – Kan, Venecija, Berlin – na ovom mestu je detaljno povezana s hronologijom nastanka i razvoja ostalih festivala.

Sledeći korak u obradi teme i analizi osnovnog istraživačkog pitanja studije predstavlja poglavlje *Filmski festivali u novom milenijumu*. Na ovom mestu se s deskriptivnog nivoa razvojne promene prelazi na pitanja uzroka kao i predviđanja budućih dešavanja. Kao polazna osnova analize u prethodnom tekstu opisane promene uzimaju se postavke teorije krize identiteta, odnosno pokušava se prvo sagledati koji su to uzročnici i činioци koji rađaju krizu unutar festivalskog organizma, a zatim se analiziraju efekti krize i celishodnost pravca i obima promene kao odgovora na nju. Dok u prvom potpoglavlju *Promene u okviru standardnih, postojećih festivalskih formi (Toronto, Kan, Berlinale, Rotterdam)* provejava optimističan ton uspešne adaptacije megaorganizma filmskih festivala sve dinamičnijoj sredini, naredne analize navode na znatno pesimističnije zaključke. Što se lokalnog konteksta tiče, u delu nazvanom *Rekonceptualizacija festivala u novoosnovanim kinematografijama bivše Jugoslavije (Pula, Fest, Motovun, Beograd, Bitola)* analiziraju se, u sferi filmskih festivala pre svega, posledice transformacije države i društva, od Jugoslavije ka novoosnovanim kinematografijama odnosno državama. Ovaj detaljan uvid u lokalni kontekst, kao i specifičnost (eks)jugoslovenske kinematografije da je pored svih globalnih transformativnih uticaja prošla i kroz lokalni proces tranzicije, čini ovaj deo studije možda najvažnijim prilogom za teoriju filma i filmskih festivala koji ova knjiga nudi.

Sa druge strane, globalno, u potpoglavljima *Nova tehnologija filma i ekspanzija festivala u 21. veku i Novi mediji, digitalizacija, internet ili novo vreme, nove tehnologije i novi načini vizuelne percepcije* apostrofirani je problem razvoja i demokratizacije kako informacione tako posledično i ostalih vrsta tehnologije, koje transformišu globalno društvo u vrednosno upitnom smeru s krajnje neizvesnim ishodom. Filmski festivali sa sporadičnim uspehom, čak i sluhom za očigledne radikalne promene, još uvek uspevaju da se koliko-toliko prilagode, ali stiče se utisak da je njihov opstanak makar u formi u kojoj su definisani u ovoj knjizi u najmanju ruku neizvestan ili verovatnije vrlo izvesno vremenski krajnje ograničen. U pokušaju odbrane filmskih festivala, autor postavlja za njega osnovno pitanje „da li neko ima dovoljno argumenata kako bi branio stav da digitalna, onlajn projekcija za jednog konzumenta filmskog teksta na digitalnom ekranu može da zameni visokokvalitetnu projekciju jednog filmskog dela u festivalskoj dvorani“? Završna potpoglavlja *Virtuelna realnost (VR) kao festivalska realnost* i *(TV) Serije i filmski festivali* kao da na postavljeno pitanje daju odgovor: ne ali to izgleda više nije ni važno.

Pred sam kraj, u pretposlednjem poglavlju (*Evropske institucije kulture u odbrani evropskog filma i filmskih festivala*) analizira se odgovor Evropske unije na pretnje i krizu opisanu u prethodnom poglavlju, ne kao borba protiv novih medija i tehnologija već kao borba za odbranu evropskog filma kroz podsticaj produkcije, distribucije i prikazivanja. Uočava se ključno mesto filmskih festivala u ovoj borbi kako kao poslednje linije odbrane tako i kao agensa mogućeg prevladavanja krize. U odnosu na analize iznete u četvrtom poglavlju, opisana mogućnost deluje kao slaba uteha.

U zaključnom poglavlju *Filmski festivali i izazovi novog vremena* sumiraju se vrednost i uloga filmskih festivala, za ne samo svet filma i umetnosti već kulture uopšte. Završnu reč otvara autorov citat i nadovezivanje na određenje mesta i uloge filma u svetskoj istoriji profesora Dušana Stojanovića: ako je film najčudesnija pojava dvadesetog veka, onda su filmski festivali najčudesnija pojava u svetu filma. Apostrofira se uloga filmskih festivala u etabliranju autorskih imena, obrazovanju i vaspitanju filmske publike, čak i njenom stvaranju, produkciji i distribuciji filmova i evoluciji filmskog izraza. Takođe se sumiraju pravci i efekti opisanog procesa rekonceptualizacija filmskih festivala, uzroci zbog kojih se ona desila, uticaji koji su odredili njen tok kao i pretnje budućem razvoju čak i postojanju pre svega filmskih festivala ali i filma kao i umetnosti uopšte. Na samom kraju autor iznosi sopstveno optimističko ubeđenje da će ljudska vrsta, film i filmski festivali ipak opstati i preživeti u sredini čijim radikalnim promenama već godinama svedočimo.

Osnovni tekst knjige sadrži i 137 fusnota, ilustrovana je s petnaest fotografija iz različitih arhiva, a sadrži i biografiju autora, predgovor profesorke Nevene Daković, recenziju Srđana Vučinića, uvodnu reč i posvetu autora, sadržaje na srpskom i engleskom jeziku, spisak korišćene literature i internet izvora, spisak obrađenih filmskih festivala kao i sažetak na engleskom jeziku.

U zaključku ovog prikaza treba naglasiti da ova knjiga može biti interesantna istraživačima iz brojnih oblasti kao što su istorija, sociologija, psihologija i slično, a ne usko istraživačima filma i umetnosti. Takođe, brojna armija filmofila i na sreću još uvek živa festivalska publika naći će u ovoj knjizi zanimljivo i poučno štivo koje navodi na promišljanje i preispitivanje kako prošlih događaja tako i aktuelnih tokova ljudske istorije. Na kraju, ova studija predstavlja solidnu metodološku polaznu osnovu za buduća istraživanja u ovoj oblasti kao i podsticaj na njihovo sprovođenje.

Uprkos svemu, festival je svečano otvoren!

Зборник радова Факултета драмских уметности

Упутства ауторима

1. Наслов часописа: Зборник радова Факултета драмских уметности
2. Зборник радова Факултета драмских уметности је периодична публикација која излази два пута годишње. Предајом рада за публикавање у Зборнику ФДУ, аутори дају сагласност за његово објављивање и у штампаном и у дигиталном односно електронском облику.
3. У Зборнику радова Факултета драмских уметности објављују се радови из области драмских уметности, медија и културе. Објављују се научни чланци из категорија: оригинални научни рад, прегледни рад, претходно саопштење и научна критика или полемика, али и радови који се баве уметничком праксом, експериментом и уметничком педагогијом.
4. По правилу часопис објављује радове на српском, али је отворен и за текстове на страним језицима. Радове на српском језику, штампају се ћириличним или латиничним писмом у зависности од избора аутора.
5. Сви радови се рецензирају од стране два анонимна рецензента, по једнаким критеријумима и условима.
6. Обим и фонт: Рад би требало да буде припремљен у Microsoft Word верзији; фонт: Times New Roman (12 т); размак 1,5 редова, обим до 30.000 карактера без размака (Characters no Space). Величина слова у фуснотама 10 т.

7. Наслов рада, поднаслови и подаци о аутору: Наслов рада, не дужи од 10 речи; болдован, великим словима (caps lock), величине 16 т. Испод наслова стоји име аутора са афилијацијом, без титуле и са првом фуснотом у којој се наводи електронска адреса аутора. Поднасловe мануелно нумерисати, лево поравнати и болдовати. Поднасловe другог реда лево поравнати и подвући. Фусноте се дају у дну странице на којој је референца на коју се односе.

8. Рад мора да садржи апстракт на језику рада (до 200 речи / 250 за радове на енглеском), кључне речи на језику рада (до 5 речи), апстракт на енглеском језику (до 250 речи) и кључне речи на енглеском. За радове на страном језику, апстракт на крају рада треба да буде на српском. Апстракти не садрже референце. Апстракт на крају рада треба да представља превод на енглески (или српски, ако је на другом језику) текста апстракта који се даје на почетку рада, без скраћивања или проширивања садржаја.

9. Референце и цитати. Приликом цитирања, у загради се наводи презиме аутора, година издања, две тачке и број странице као на пример (Марјановић 1995: 156). Цитати обавезно почињу и завршавају знацима навода. Страна имена се у тексту пишу транскрибована, а приликом првог навођења у загради се наводе у оригиналу. Краћи цитати би требало да буду интегрисани у тексту и одвојени знацима навода. Изостављене делове цитираног текста обележити угластим заградама [...]. Дуже цитате издвојити као посебне пасусе који су од осталих пасуса увучени са леве и десне стране. Не препоручују се цитати дужи од 400 карактера.

10. Попис коначне литературе и извора се саставља према презименима аутора и то по азбучном или абецедном реду, у зависности од писма којим аутор пише. Текстови истог аутора се рангирају према години издања, односно (ако постоји коаутор) према презимену коаутора. Уколико се наводи више текстова једног аутора објављених у истој години, уз сваки рад се додаје абецедно слово по реду, на пример 1998а, 1998б...

Попис литературе садржи следеће податке: презиме аутора, име аутора, годину издања, наслов рада, место издања и издавача. Наслови дела се наводе у курзиву. Ако је у питању превод или поновљено издање, пожељно је у загради навести податке о оригиналном издању, у наведеном обиму и поретку.

Уколико се наводи текст из часописа, уз презиме и име аутора и годину издања, потребно је навести тачан назив часописа, број часописа и прву и последњу страницу наведеног чланка. Наслов часописа се наводи у курзиву. Исто важи и за текстове преузете из дневних новина и магазина, с тим што се у случају дневних новина наводи датум изласка из штампе.

За текстове преузете из зборника или за поглавље књиге, потребно је навести пуне податке о зборнику (уз презиме и име приређивача у заградни), прву и последњу страницу наведеног текста или поглавља. Наслов зборника се наводи у курзиву.

Садржаји преузети са Интернета требало би да садрже пуне податке о аутору, наслов чланка, уколико се ради о електронском часопису, наслов часописа, целовит линк и датум приступа.

Уколико је реч о сајтовима организација /институција онда је неопходно навести име институције, а затим у наставку адресу сајта са податком када је обављен приступ. Обавезно је навођење датума приступа.

11. Радове слати електронском поштом на адресу Института за позориште, филм, радио и телевизију Факултета драмских уметности Универзитета уметности у Београду: institutfdu@yahoo.com са назнаком „За Зборник ФДУ”.

12. Подаци о аутору текста: Име и презиме аутора, година рођења (потребно ради увида у научни рад аутора у централној бази података Народне библиотеке Србије и одређивања УДК броја чланка у часопису), телефон, email, назив установе аутора – афилијација (наводи се званични назив и седиште установе у којој је аутор запослен или назив установе у којој је аутор обавио истраживање).

Anthology of Essays by Faculty of Dramatic Arts

Instructions for Authors

1. Journal title: *Anthology of Essays* (by The Faculty of Dramatic Arts)
2. The journal is a periodical, issued twice a year. By submitting their paper for publication in the *Anthology of Essays* (by The Faculty of Dramatic Arts), authors give consent to its publication in print and in electronic form.
3. Submitted papers should be research articles on dramatic arts, media and culture; the following types of papers are considered for publication: original scientific article, survey article, preliminary communication article, scientific critical review or discussion and articles concerning aspects of artistic practices, pedagogy and experiments.
4. As a rule, the articles are published in Serbian language, but the journal welcomes articles in foreign languages. The papers in Serbian can be written in either alphabet – Cyrillic or Latin.
5. Papers are reviewed by two anonymous reviewers (peer review system), according to the criteria equal for all.
6. Papers should not be longer than 1 author sheet, i.e. 30 000 characters (including abstract and summary in a foreign language), written in text processor Microsoft Word, font Times New Roman, font size 12pt, footnotes in 10pt, with 1.5 line spacing.
7. The title of the paper not longer than 10 words, size 16 t., caps lock, bolded. Below the title, full name and affiliation of the author should be written, that is, the name of the institution he/she is associated with (employment, project, studies), and place. Present e-mail address of the author should appear as a footnote, followed by a full name. Subtitles are manually numbered, left

aligned, and bolded. Second-order subtitles are left aligned and underlined. Footnotes are listed at the bottom of the page on which the reference is made.

8. The paper should include an abstract in the language of the paper (up to 200 words / 250 words for papers in English), key words in the language of the paper (up to 5 words), then, at the end of the paper, after the reference list, an abstract in English (up to 250 words) and key words in English. For papers in English or other foreign language, the abstract should be written in Serbian. The abstracts do not have references.

9. Citing: Referencing the sources within the text is done as follows: (Marjanovic 1995: 156). If referencing the text of an unknown author, instead of giving a surname of the author, the italicized title of the document is given. Reference materials are not given in footnotes. When a quotation is longer than four lines, it is given as a block quote, font size 12 pt. Do not use quotation marks, but indent at 1cm from the main body of text, making a 6pt. space above and below the quotation.

Short and in-text quotations of no more than 4 lines are put in double inverted commas (“”). Omitted parts of the text and missing material are marked with square brackets [...]. In-text author's comments are given in square brackets. Quotations of more than 400 characters are not recommended.

10. The reference list is formatted in alphabetical or ABC order (depending on the alphabet used) by the first authors' surnames (12 pt.). The texts of the same author are ranked according to the year of publication, i.e. (if there is a co-author) according to the surname of the co-author. If several texts of a single author, published in the same year, are cited, abc letters are added to the year (e.g. 1998a, 1998b...) If the text has two authors, both authors should be noted in the order in which they appear in the published article. If there are more than three authors, only the principal one is cited, plus (i sar.), or, if the text is in English (et al.). If the author is the editor of the issue, we put (prir.) with his name, or (eds.) if the text is in English.

The reference list includes only the works that the author cited or referred to in his article.

The reference list includes the following information: author's surname, author's first name, year of publication, title of the work, place of publication and publisher. Book title is italicized. For translations and/or reprints, it is

preferable to give information on the original publication in brackets, in the above mentioned manner.

If the cited text comes from a journal article – apart from citing author's surname and first name, and year of publication – the exact title of the journal, issue number and the first and last page of the article are given. The title of the article is italicized. The same is applied to texts taken from daily newspapers and news magazines, adding (along with the issue, the number of the journal) the publishing date; in case of daily papers, it is permitted to omit the issue number. For texts taken from an anthology, or a book chapter, full information on the anthology (with the surname and the name of editor, in brackets) and the first and last page of the text or chapter cited should be given. The title of the anthology is italicized.

Web documents should include full information about the author, the title of the paper, and for electronic journals – the title of the journal, the corresponding integral link and date of accession.

Documents of unknown authors are given without the name of the author and are arranged by alphabetical or ABC order of document title.

11. Papers which do not meet the requested criteria will not be considered. Manuscripts are submitted only electronically to the address of the Institute for Theater, Film, Radio and Television of The Faculty of Dramatic Arts in Belgrade: institutfdu@yahoo.com with the note "For The Anthology of Essays by The Faculty of Dramatic Arts".

12. Information about the author of the text: name and surname, date of birth (required for insight into the scientific work of authors in the central database of the National Library of Serbia and determining UDC number in the magazine), telephone, email, name of the author's institution – affiliation (according to the official name and the headquarters of the institution in which the author is employed or the name of the institution where the author conducted a survey).